

A VAJDASÁGI MAGYAR SZÖVETSÉG KORMÁNYZATI SZEREPVÁLLALÁSA

Kasza József

Előadásomban azokról a tapasztalatról szeretnék beszélni, amelyeket kormányzati szerepvállalásunk alatt átéltünk, annak ellenére, hogy még nem rendelkezünk többéves kormányzati tapasztalattal. A rendszerváltás Szerbiában még nem következett be, annak ellenére, hogy október 5-vel kezdődően – látszólag bár, de – egy tirannus eltűnt Szerbia politikai porondjáról.

Jelenleg Hágában tartózkodik ugyan, de Szerbia politikai életében a hatása mind a mai napig érezhető. Uralma alatt a vajdasági magyarságnak számtalan gonddal kellett megküzdenie, ugyanakkor a szorongattatások ellenére mégis magára talált. Megfogalmazta önazonosságát, elképzeléseit, és a történelmi szándékából kiindulva mai napig céltudatosan tudja, hogy mit akar, és amit akar, hogyan kell elérnie.

Voltak hullámvölgyek, voltak belső torzsalkodások, ma is vannak visszahúzó erők, ennek ellenére folyamatosan cselekvőképes és mindjobban szervezett a délvidéki magyarság. Az októberi események alatt bátorság kellett ahhoz, hogy felsorakozzunk a szerbiai demokratikus ellenzékhez, és nyíltan vállaljuk az együttműködés felelősségét. Bátorság kellett ahhoz is, hogy beleszóljunk országunk sorsának kérdéseibe, nem várva, hogy merre billen a politikai akarat.

Érezve választópolgáraink akaratát, a belgrádi éjszakában ott voltunk az első pillanattól kezdve, bár tudtuk, hogy a játszma nem egyértelmű, amit igazolt az is, hogy a forradalmi hangulat már azon az éjszakán megtört, és a Szerb Demokrata Párt tétovázása már akkor érezhetővé vált. Ma teljes mértékben láthatóvá válik, hogy a demokratikus ellenzékben megfogalmazódott a reformszárny, és megfogalmazódott az a politikai tömörülés, amely még nem döntötte el, hogy jobboldali vagy baloldali-e. Hol ide társul, hol oda. Mégis, ezt az országot valahogy irányítani kell.

Nagy dilemma volt, hogy a politikai zajlások után, a választási eredmények tükrében a Vajdasági Magyar Szövetség vállalja-e a kormányzási szerepet, vagy pedig kivár. Mi mégis úgy döntöttünk, ha kockáztatunk október 5-én: továbbra is annak az országnak a pozitív politikai erőivel kell szövetkeznünk, amely ezt a forradalmat, ezt a fordulatot előidézte. Így vállaltuk a szerepet szövetségi szinten, köztársasági szinten és különösen tartományi szinten. Az volt az oka annak, hogy a felkínált lehetőségekkel nem tudtunk élni, miszerint nem volt olyan egyén, aki vállalta volna, hogy Belgrádban tölti el a négyéves periódust, ameddig a kormányzati szerep tart. A délvidéki magyarok csak a Vajdaságban érzik és érezték otthon magukat, így természetes, hogy a vajdasági kormányban jobban, erőteljesebben képviseljük magunkat, mint Belgrádban. Ennek ellenére véleményem szerint mindhárom szinten a vajdasági magyarság képviselői megbecsült és stabilizáló tényezők a politikai életben. Megbecsültek, mert nincsenek kilengések a politikai irányultságában, és mert a feladatok megfogalmazását, végrehajtását teljes erővel képes elvégezni.

Ezek az eredmények, amelyek ma kézzel tapinthatóak – mivel az eltelt egy év alatt három olyan törvény született, amely döntően befolyásolja a magyar kisebbségek sorsát –, jórészt a magyar szakértők, kormányképviselők munkájának az eredményei. Gondolok itt a kisebbségvédelmi törvényre, amely a napokban született meg a szövetségi parlamentben, bár nem egyhangú szavazattal, mivel a szélsőjobb radikálisai ellene szavaztak. Ez a törvény – ha még most nem is biztosítja elképzeléseink szerint azokat a jogokat, melyeket szeretnénk és követelünk magunknak, mégis – bizonyos teret biztosít a kisebbségi jogok érvényesítésére. Ez a kisebbségi törvény – értékeléseink szerint – az Európához vezető utat jelenti. Európai mércével mérve sem elhanyagolható, hiszen olyan jogokat biztosít az anyanyelv használatára és oktatására, valamint a kultúra terén, amelyekkel már lehet valamit kezdeni.

A másik törvény, amelyet a VMSZ jogi szakértői készítettek, az ún. Omnibusz-törvény, a vajdasági tartomány jogainak visszaszámaztatására vonatkozó törvény. A Milošević-rendszer közvetlenül a 90-es évek elején az alkotmánnyal ellentétben mintegy kétszáz törvényt vagy törvényerejű rendelkezést szüntetett meg, amellyel csorbította a tartomány hatáskörét és vele együtt az ott élő nemzeti közösségek érdekeit is. Az Omnibusz-törvény ezen rendelkezések tartalmának visszaállítására, újrafogalmazására

törekszik. Hosszas, több hónapon keresztül tartó egyezkedés előzte meg a törvény elfogadását. Véleményem szerint a megvalósítható maximumot sikerült beleépítenünk, ami abból is látszik, hogy a törvény éppen csak két szavazati többséggel csúszott át a szerb parlamentben. Borotvaélen egyensúlyoztunk.

Mind a kisebbségi, mind az Omnibusz-törvény életre keltése, működésbe hozása ezután következik. Ez a két törvény az elmúlt év eredménye, és azt remélem, hogy az autonómiatörekvésünk két pillérét a háromból ezáltal talán sikerült biztosítani. Miért gondolom, hogy talán? Mert a megvalósítás ezután következik. A nemzeti tanácsok felállása az elkövetkezendő két-három hónap feladata, és rajtunk áll, hogy milyen eredményesen tudjuk az adott körülmények között fölállítani. Ez nem közvetlen szavazati választással történik, mégis biztosak vagyunk abban, hogy nagyobb legitimitást tudunk az új nemzeti tanácsoknak biztosítani, mint amivel azok jelenleg rendelkeznek. Így a személyi autonómia egy része valósággá válik. A Vajdaság autonómiája – amely autonómiatörekvésünk egyik alappillére – így életre kelhet. Már csak a mi munkánktól függ.

A törvények megalkotásáért a harcot olyan belső feszültségek között kellett megvívni, mint a rendszerváltás és a szemléletváltás folyamata, és ott, abban az országban, ahol élünk. A szerb nép nemzeti romanticizmusát és ebből eredő tragédiáját az elmúlt években élte és éli át, ezért a belső problémák nehezen oldódnak meg. Nagyon sok veszéllyel, konfliktuslehetőséggel terhelt a mindennapi politikai élet, beleértve azokat a veszélyeket is, amelyeket az elkövetett bűnök elrejtése hord magában. A katonaság, a rendőrség és más intézmények erőteljesen gátolják az elkövetett bűnöknek a felfedését, a bírósági eljárás lefolytatását mind az országon belül, mind azon kívül, amikor a háborús bűnösök Hágának való kiadatásáról van szó.

Ezek a problémák természetesen kihatással vannak a gazdasági életre is. A gazdasági mechanizmusok nem tudnak beindulni, mert az elmúlt évtized által okozott károk hatalmasak. A problémák egy részét a zárlat okozta károk, a technológiák elavulása, a kényszerszabadságok, az emberek munkáról való leszoktatása okozza. A kényszerszabadságok alatt a polgárok java része a feketepiac, a szürkegazdaság segítségével biztosította fennmaradását – ahogyan tudta –, és rájött, hogy kevesebb munkával több anyagi haszonra tehet szert. Nagyon nehéz lesz ezeket az embereket visszaszoktatni a „munkacsarnokokba”, még akkor is, ha megindulnak a szerb gazdaság

felé irányuló beruházások. Nagy az érdeklődés a külföldi befektetők részéről, de a belpolitikai bizonytalanság, amely Szerbia és Bosznia eldöntetlen viszonyából, Szerbia és Koszovó eldöntetlen problémáiból adódik, bizonytalanná teszi a befektetőket.

A Vajdaságban az elégedetlenség nagyobb, érezhetőbb, kitapinthatóbb, mint, mondjuk, Szerbiában. A vajdasági emberek dolgozni, cselekedni akarnak, és érzik, hogy az elmúlt tíz év mekkora károkat okozott életükben, családjuk körében és az egész társadalomban. Ezért van jobban kihangsúlyozva az autonómiakövetelés, amelyet nem lehet csak rosszakarattal – mint ahogy azt sokan teszik – úgy magyarázni, hogy a Vajdaság el kíván szakadni Szerbiától. Nem kíván elszakadni, viszont nem is kíván balkáni körülmények között tovább élni. A vajdasági magyarság Európát követeli. Tudjuk viszont azt is, hogy nagyon hosszadalmas és rögzös az út Európáig. Míg az anyaország esetében az Európai Közösség két lépésre van, Románia és Szlovákia esetében nagy valószínűséggel talán karnyújtásnyira, addig Szerbia Európától még talán fényévnnyi távolságra van. Sok mindent kell még tenni ahhoz, hogy Európa ezt a térséget ismét el tudja saját kötelékén belül fogadni, de hiszem azt, hogy a reformerőknek, a reformkoalíciónak lesz annyi ereje, hogy ezt a folyamatot felgyorsítsa, és a távolságot csökkentse.

Mire van szükségük a vajdasági magyaroknak? Komoly és biztonságos szellemi háttérre, amelyre mindig támaszkodni tudnak, arra, hogy érezzék: mindig számíthatnak az anyaországra. Erre volt példa az elmúlt időszakban is, de még jobban szeretnénk ezt a támogatást érezni. Nem kívánjuk, hogy más végezze el helyettünk a munkát, ez a feladat ránk vár. Ránk vár megroggyant állapotban is. Megroggyant, mert az elmúlt tíz évben több mint 50 ezer vajdasági fiatal hagyta el ezt a térséget. Ez a legfájóbb, ez a legnagyobb veszteségünk. Az a korosztály ment el, amelynek feladata lett volna a nemzet gyarapítása, a családalapítás gyermekvállalások útján. Az a korosztály ment el, amely legjobban hiányzik ebben a folyamatban. Új generációnak kellene felnőnie. Hiszem azt, lesz erő a vajdasági délvidéki magyarságban, hogy megerősödjön, és szülőföldjét ne adja fel. Annak ellenére hiszem ezt, hogy óriási nyomás volt a vajdasági magyarságon, amelyet a betelepítések, a menekültek okoztak. Különböző jogi összetűzések voltak, mert amíg mi azért harcoltunk, hogy ne változzanak az etnikai arányok, addig a nemzetközi közösség állandóan azt hangoztatta, hogy a menekültek-

nek mégiscsak otthont kell biztosítani. Mégis azt mondhatom, hogy a magyarok területen az önkormányzatok nem adtak, vagy pedig nagyon kis mértékben adtak teret új települések kiépítésére, Topolyán vagy más önkormányzati területen. A Vajdasági Magyar Szövetségnek a politikai irányvétele mindig is az volt, hogy a menekülteknek vissza kell térniük szülőföldjükre. Biztosítani kell a lehetőséget a visszatérésre, és mi most is ezt követeljük. Ugyanúgy követeljük mi is a fiataljainktól, hogy térjenek vissza a Délvidékre. Itt kell nekik életteret biztosítanunk. Addig már eljuttottunk, hogy munkalehetőségeket biztosíthatunk, de tőkehiányban a támogatást, az anyagi háttérrel nem sikerült megadnunk. Nem jut támogatás szociális védelemre, például a lakástámogatásra. Szembe kell nekik nézniük azzal, hogy ott vannak az üres házak, amelyek kis ráfordítással teret biztosítanak életükhöz.

Jövőképünk van, és jogaink megvalósítását második lépésben az alkotmány vagy az alkotmányok kidolgozásánál fogjuk erőteljesen képviselni. Nem kívánunk felsőbbrendűek lenni, de egy pillanatra sem akarunk alárendelt szerepet vállalni. Nem kívánunk másodrendű polgárai lenni annak az országnak, ahol munkánk, kultúránk, történelmünk eredménye ma is kitapintható.

Az üzenet az anyaország felé az, hogy a mindenkor hatalomtól korrekt viszonyulást követelünk. Az elmúlt időszakban sok ellenpéldát tudnánk felhozni egyik-másik kormány esetében, egészen az Antall-kormány indulásától, de nem kívánok senkit minősíteni. Ugyanakkor kérem a majdani kormányt, hogy a jövőben egyenlő esélyt és korrektséget biztosítson minden délvidéki magyar számára.